

Hekim, Siyasetçi ve Diplomat Olarak Dr. Nihat Reşat BELGER

Physician, Politician and Diplomat Dr. Nihat Reşat BELGER

Nermin ÇELİK,^a
Öztañ ÖNCEL^b

^aHasta Hakları Birimi,
Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
ANKARA

^bDeontoloji ve Tıp Tarihi AD,
İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi, İSTANBUL

Geliş Tarihi/Received: 27.11.2007
Kabul Tarihi/Accepted: 18.02.2008

Yazışma Adresi/Correspondence:
Nermin YOKMAÇ ÇELİK
Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Tıp Tarihi ve Deontoloji Kliniği,
ANKARA
dryokmac@hotmail.com

ÖZET 19. yy.'ın sonları dünyada hürriyet ve milliyetçilik rüzgarlarının estiği bir dönemdi. Fransızca bilen Tıbbiye öğrencileri yabancı yayınlardan hürriyet, ihtilal ve milliyetçilik fikirlerini öğrenmekte, siyasi olayları konuşup tartışmaktaydılar. Tıp öğrencileri ve doktorlar, memleket meseleleriyle hiç olmadıkları kadar içli dışlı idiler. Yazımıza konu olan Nihat Reşat Belger de Tıbbiyeyi böyle bir ortamda okumuş, Tıbbiye'deki ve ülkedeki ortam onun genç yaştan itibaren siyasi meselelerle ilgilenmesine neden olmuştur. Siyasi sorunlarla ilgilenmesi onu genç yaşından itibaren yurt dışında yaşamak zorunda bırakmış, bu durum genç doktora yeni kapılar açmış, o dönemde tıp alanında en önde gelen ülkelerden biri olan Fransa'da yeniden tıp eğitimi almasına neden olmuştur. Yurdun üzerine kara bulutların çöktüğü yıllarda Paris'te bulunan Nihat Reşat Bey, milli gelecek endişelerini orada yaşamış ve orada bulunan bir Türk vatandaşı olarak memleketine, elinden gelen hizmeti yapmaktan geri durmamıştır. Osmanlı azınlıklarının Avrupa'da yaptığı ve kamuoyu üzerinde son derece etkili olan propagandalara karşı milli davamızı çok iyi bir şekilde savunmuş, vatan için hizmete hazır güçlü kişiliği yanında fiziği, ses tonu, hitap yeteneği, Fransızcaya ve İngilizceye olan hakimiyeti ile memleketimize yeri doldurulamaz hizmetlerde bulunmuştur. Dr. Nihat Reşat Bey'in yaptığı bu çalışmalar Atatürk'ün dikkatini çekmiş 1921 tarihlerinde Londra'da düzenlenen konferansta Ankara Hükümetini temsilen görevlendirilmiştir. Daha sonra Paris'te Ankara Hükümetinin yarı resmi temsilciliğini yapmış ve Ankara Antlaşmasının imzalamasına katkıda bulunmuştur. Lozan Konferansına Türk heyetinde müşavir ve Paris basın temsilcisi olarak katılmıştır. 1936 da Atatürk tarafından yurda çağrılarak, Yalova kaplıcalarının başına getirilmiştir. Yalova'yı Avrupa'daki emsalleri seviyesine getiren Dr. Nihat Reşat Bey, Atatürk'e ilk kez siroz teşhisini koymuş ve Atatürk'ün son hastalığının tedavisine sürekli hekimlerinden biri olarak katkıda bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun yıkıldığı ve Cumhuriyetin kurulduğu dönemde çok önemli konularda bulunmuş ve aktif bir hayat geçirmiş olan Nihat Reşat Belger'in hayatının incelenmesinin, tıp tarihimizin belli bir dönemine olduğu kadar, sınırlı da olsa siyasi tarihimize de ışık tutacağını düşünülerek bu çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nihat Reşat Belger, biyografi, tıp tarihi, 19. yüzyıl

ABSTRACT The end of 19th century was the period of freedom and nationalism. Medical students learned ideas about freedom, revolution and nationalism from foreign publication and discussed political events. Nihat Resat Belger studied medicine in such an atmosphere. During the years of First World War, Dr. Belger was in France, where he experienced the concerns about the future of the Nation. He defended the national theories against the propagandas of the Ottoman minorities in Europe. These efforts of Dr. Nihat Resat attracted the attention of Atatürk. He was appointed as the adviser of the Ankara Government in the London Conference in 1921. Later, he was the representative of the Ankara Government and contributed to the execution of the Ankara Treaty. He attended the Lausanne Conference as the adviser and Paris press representative of the Turkish Commission. Atatürk invited him to Turkey in 1936 and appointed him as the Director of the Yalova Thermal Spring. He was the first physician who diagnosed cirrhosis in Atatürk on his visit to Yalova, and contributed to Atatürk's treatment as one of the resident physicians during the whole treatment process. The purpose of this paper is to set light to medical history and political history by presenting Dr. Belger's biography and his works.

Key Words: Nihat Reşat Belger, biography, history of medicine, 19th century

1881 yılında¹⁻⁵ İstanbul Üsküdar Paşalimanı'nda doğan Mehmet Nihat Reşat Bey 11 Kasım 1900 tarihinde sınıf ikincisi olarak tabip yüzbaşı rütbesi Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'den mezun olur.^{6,7}

Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane yılları, Nihat Reşat Bey'in üzerinde önemli ve derin izler bırakmıştır. Bu konuyu, 1939 yılında Hidroklimatoloji kürsüsü açılış konferansında şöyle ifade eder:

"... Tıp tahsiline İstanbul'da başladım. 1900 yılında Tıbbiye-i Askeriye'yi bitirerek doktor yüzbaşı oldum. Tahsil hayatımın birinci merhalesini teşkil eden Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'yi ananeleriyle, arkadaşlarımla ve hocalarımla daima hatırlarım. Dersleri bende derin izler bırakan ilk tıp üstadlarım arasında hayata veda etmiş olan Feyzullah Paşa, Nafiz Paşa, Celal İsmail Paşa, Horasancıyan Efendi'nin adlarını rahmet ve gufranla yad ederim..."^{8,9}

O dönemde, askerî tıbbiyeden mezun olan hekimlerin staj gördüğü, Gülhane Tatbikat Mektebi ve Seririyat Hastanesi'nde staj görmeye başlar. Aylıkların verilmediği gerekçesiyle grev yapan arkadaşlarına, destek olmak amacıyla Nihat Reşat Bey de katılır. Bu eylemin sonucunda, greve katıldığı için üç gün zindan cezası alır ve Hicaz'ın Yenbu kasabasındaki askeri birliğin doktorluğuna sürgün edilir.^{10,11}

Yenbu'ya gitmek için yol hazırlıklarını yaptığı sırada İstanbul'da dört veba vakasının görülmesi hayatının akışını değiştirecektir. İstanbul'da vebanın görülmesinden dolayı endişeye kapılan II. Abdülhamid, vebayla mücadele konusunda bilgi ve görgüsünü artırması amacıyla iki genç askeri hekimin, bu hastalığın kaynağı olarak görülen Hindistan'a gönderilmesini emreder. Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye hocalarından Nafiz Paşa'nın Nihat Reşat Bey'i tavsiye etmesi üzerine Nihat Reşat Bey Bombay'a hareket eder.⁷⁻⁹

Bombay'da hevesle önce hastanelerde çalışır, veba hakkındaki bakteriyolojik araştırmaları, özellikle de veba aşısı üzerine yapılan çalışmaları izler. Pasteur'ün öğrencisi Prof. Dr. Haffkine'nin idaresinde Bombay civarında Parel'deki hastanede ve bakteriyoloji laboratuvarında çalışır. Yaklaşık bir

buçuk yıl kadar süren çalışmalarının ve incelemelerinin ardından İstanbul'a döner. Elinde sertifikasıyla Türkiye'de veba ile mücadele edebilecek bir genç hekim olarak bir süre bir göreve tayin edilmeyi bekler. Ancak, bir yere tayin edilmez.¹⁰ Bunun üzerine Hindistan'dan dönüşünde 1903 yılında Besim Ömer Paşa'nın açtığı on yataklı doğum evinde, bir süre asistan olarak çalışır.

22 Kasım 1903 tarihinde Beyrut Askeri Hastanesi hekimliğine tayin edilen Nihat Reşat Bey, Beyrut'ta tutuklanır ve askeri hastanede bir odaya hapsedilir. Hiç bir suçu olmadığı halde neden tutuklandığını sorar. Zararlı fikirlere sahip olduğu ve Beyrut'tan kaçarak Jön Türkler'e katılacağına dair Mekteb-i Tıbbiye Baş Eczacısı Refik Bey tarafından saraya verilen bir jurnal üzerine (bu jurnal üzerine Refik Bey'in rütbesi mirilivalığa [tuğgeneral] terfi ettirilir) tutuklandığını ve Erzurum'a sürgün edildiğini öğrenir. Bu karar uygulanırsa hayatının tehlike altına gireceği endişesiyle hapisten kaçır.¹ Beyrut'tan Lefkoşe^{6,7} ve Mısır¹² üzerinden Paris'e geçer.

Böylece, uzun sürecek Fransa yılları başlamış olur. 1904'te Paris'te tıp fakültesine giderek dersleri izlemeye başlar ve Paris Tıp Fakültesi'ne kaydolmaya karar verir. O dönemde, **Assistan de Publique**. adında bir kurum tıp fakültesiyle sıkı işbirliği içerisindeydi. Bu kurum, açmış olduğu sınavı kazanan yabancı uyruklulara ve fakir gençlere fakültede eğitimi sürdürme olanağı sağlamaktadır.¹⁰ Nihat Reşat Bey de bu sınavı kazanarak **Externe des Hopiteaux** olur. 1906'dan 1907 ye kadar Salpetrier Hastanesi'nde Profesör Dejerine'in servisinde nöroloji ve psikoterapi üzerine çalışır. 1907'den 1908'e kadar Laennec Hastanesi'nde Profesör Thoinot'un servisinde çalışmalarını sürdürür. 1908'den 1909'a kadar Dubois Hastanesi'nde Doktor Enriquez'nin servisinde gastroenteroloji eğitimi görür. 1909'dan 1910'a kadar Dubois Hastanesi'nde Profesör Marcel Labbe'nin servisinde dahili hastalıklar üzerine çalışır. 1910'dan 1911'e kadar Pitie Hastanesi'nde Doktor Claisse'nin servisinde, 1911'den 1912'ye kadar da Boucicaud Hastanesi'nde Doktor Dujarrier'in servisinde çalışır. Böylece, toplam altı sene, Türkiye'deki asistanlığa denk **externlik** vazifesi görmüş olur. 1914'ten 1915'e kadar

Pitie Hastanesi'nde bir sene Radyoloji laboratuvarında asistanlık yapar. 1916'dan 1917'ye kadar da Cochin Hastanesi'nde Profesör Quenu'nun servisinde çalıştıktan sonra, 1917'den 1918'e kadar Cochin Hastanesi'nde Profesör Fernard Widal'in servisinde enfeksiyon hastalıkları üzerine çalışır. 1918'den 1919'a kadar Cochin hastanesinde Doktor Fournier'nin servisinde görev yapan Nihat Reşat Bey, toplam dört sene Türkiye'deki baş asistanlığa denk **enternlik** yapmış olur.^{3,13}

1916 yılında Dr. Enriquez'in telkinleriyle "**Contribution du diagnostic precoce du cancer de l'estomac**" (Mide kanserinin yeni metodlarla erken teşhisi) konulu bir doktoru tezi hazırlar. Tezi kabul edilen Nihat Reşat Bey tıp doktoru unvanı alır. Tezi kabul edildikten sonra iki sene daha Dr. Enriquez'in yanında çalışır. Bir taraftan Paris Tıp Fakültesi diğer taraftan Paris'in en büyük hastanelerinde yaptığı çalışmalar ve edindiği tecrübeler Dr.Nihat Reşat Bey'e mesleğinde geniş bir ufuk kazandırır. Güvenlerini, sevgilerini ve takdirlerini kazandığı hocaları yalnız Fransa'da değil dünya genelinde şöhret sahibi kişilerdir.^{1,8,10}

Nihat Reşat Bey, 1912 yılında Washington'da toplanan uluslararası Kızılhaç kongresinde Besim Ömer Paşa'yla birlikte Osmanlı Devleti Hilal-i Ahmer'ini temsilen bulunmuştur.^{14,15} Yurda döndüğü 18 Ekim 1919 ve 1 Nisan 1920 tarihleri arasında kısa bir süre için Gureba Hastanesi'nin dahiliye şefliğini yapar.^{7,11,16} 1923 senesinde Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra Lozan heyetiyle beraber yurda döner, daha önce çalıştığı Vakıf Gureba Hastanesindeki görevine iade edilmek ister, bu talebi reddedilince Paris'e geri döner ve 1927'ye kadar iki sene Pitie Hastanesi'nde Profesör Marcel Labbe'nin servisinde asistanlık yapar.¹³ 1928 ve 1929 kışlarında Mısır'ın Kahire şehrinde bir muayenehane açar. 1931'den 1933'e kadar üç yıl St.Antoine hastanesinde Doktor Bensaude'nin servisinde çalışır.

Marcel Labbe profesör olduktan sonra Paris Tıp Fakültesi Cochin Hastanesi'nde '*Endoscopie Rectosigmoidienne*' servisini kurması ve idare etmesi için Nihat Reşat Bey'i görevlendirir. Dr. Nihat Reşat Bey, 1934-1936 yılları arasında bu servisin şefliğini yürütür.^{1,10,13} Yine Marcel Lab-

be'nin tavsiyesiyle 1930'dan 1936'ya kadar Plombières kaplıcalarının danışman hekimliği görevini de yürütür.¹⁷ 1936 yılında Atatürk tarafından yurda çağrılarak Yalova kaplıcalarının müdürlüğüne tayin edilir.^{10,11} 15 Ekim 1936 tarihinde İstanbul'a gelen Nihat Reşat Bey, Yalova kaplıcaları müdürü ve müteahhisi doktoru olarak orada göreve başlar.¹⁸

DEVİRİN SİYASİ AKIMLARI İÇİNDE NİHAT REŞAT BELGER

Muhafif siyasi hareketlerin zemin bulduğu Mekteb-i Tıbbiye'deki öğrencilik yılları ve babasının muhafif çevrelere ve Jön Türkler olarak adlandırılan harekete olan yakınlığı, Nihat Reşat Bey'in düşüncelerini, siyasi eğilimlerini şekillendirmiş ve ilerleyen yıllarda alacağı siyasi tavırları üzerinde belirleyici rol oynamıştır.

19. yüzyılın sonunda Jön Türkler, II.Abdülhamid'in baskıcı yönetimine karşılık hürriyetin ilanı konusunda kamuoyu oluşturmak amacıyla, siyasi iktidarın etkisinin kendilerine ulaşamayacağı dış merkezlerde, özellikle de Fransa'da toplanmaktadırlar.¹⁹

Nihat Reşat Bey, Paris'te Jön Türkler'le temaslarında Ahmet Rıza Bey ve Prens Sabahattin gibi isimlerle tanışır. Prens Sabahattin'in fikirlerini kendine daha yakın bulan Nihat Reşat Bey'i daha sonraları Prens Sabahattin'in sadık bir dostu ve destekçisi olarak görüyoruz.²

1907'de Paris'te II. Jön Türk Kongresi olarak da anılan bir toplantı yapılır. Bu toplantıda Ademi Merkeziyet grubunu temsilen Dr. Nihat Reşat Bey de görev alır.²⁰ Bu toplantıda da Jön Türkler arasındaki görüş ayrılıklarının giderilmesi mümkün olmaz.²¹

1908 yılında II.Meşrutiyetin ilanı ile Avrupa'daki Jön Türkler kabileler halinde yurda dönerler. Dr. Nihat Reşat Bey de dönenler arasındadır. Prens Sabahattin ve taraftarları Meşrutiyeti desteklemek amacıyla çeşitli faaliyetlere girerler. Dr.Nihat Reşat Bey bu çerçevede Edirne'de bir iki konferans verdikten sonra İstanbul'a gelir.¹²

Prens Sabahattin'in halkın gözündeki popülaritesi ve Ahrar Fırkası'nın çalışmaları yüzünden, İt-

tihat ve Terakki üyeleri Prensi ve taraftarlarını sıkıştırmaya başlarlar.²² Prens Sabahattin Bey ve yandaşları İttihat ve Terakki hükümetine darbe girişimi için çalışmalar başlatırlar. Prens Sabahattin etrafında toplananlar arasında Nihat Reşat ve Satvet Lütfi Beyler odak görevi görmektedir. Ancak İttihatçılardan Talat ve Cemal Paşaların durumdan haberleri olur.²³ Nihat Reşat Bey yakananmasına ramak kala Avrupa'ya kaçar.⁹

■ NİHAT REŞAT BELGER'İN DİPLOMAT OLARAK TÜRKİYE CUMHURİYETİNE HİZMETLERİ

Nihat Reşat Belger'in yaşamının en aktif çağları memleketimizin en karanlık günlerine rastlar. 1919 yılında Paris'te bulunmaktadır.¹⁶

1919 Şubatında yapılan Paris Barış Konferansında Osmanlı Devleti için oldukça ağır ve kabul edilmesi güç talepler içeren barış şartları gündeme gelir.²⁴ Gerek söz konusu barış konferansı çevrelerinde, gerek Fransız siyasi çevrelerinde aleyhimize gittikçe şiddetlenen propaganda yapılmakta ve olumsuz bir hava esmektedir. Durumdan vazife çıkaran Nihat Reşat Belger bu koşullar altında, yayınlar yaparak ve toplantılar düzenleyerek Paris kamuoyunu lehimize çevirecek aktivitelerde bulunmaya karar verir. Parti siyasetinden uzak, sırf vatani ve milli duygularla aktif siyasi mücadeleye girer.¹⁶

Paris Barış Konferansı'nın Doğu Trakya ve İzmir'i Yunanlılara vermesinden ve İtilaf Devletleri'nin tutumlarından cesaret bulan Yunanlılar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarırlar. Ancak Yunanlılar işgalin sınırlarını tek taraflı bir kararla genişletirler.²⁵ Bu arada, işgal sırasında yaşanan haksızlıklar, kanlı olaylar, katliam haberleri, Anadolu halkının galeyana gelmesi ve direniş göstermesi İtilaf Devletlerini harekete geçirir. Batı Anadolu'da meydana gelen işgalin incelenmesi için Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri İzmir'e gelirler. Yunan ordusunun haksız uygulamalarına ve taşkınlıklarına şahit oldukları gibi, İzmir ve çevresinde Türk'lerin çoğunlukta olduğunu görüp sonucu kendi hükümetlerine bir rapor ile bildirirler. Ancak rapor gizli tutulur, Türk'ler durumdan haberdar edilmedikleri gibi, raporun iç-

eriğini öğrenmeleri de istenmez. Ancak, Nihat Reşat Bey, bir Fransız dostu aracılığıyla söz konusu raporu elde eder. Raporun bir kopyasını Ankara'ya ulaştırır, bir kopyasını da Bab-ı Ali'de Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'ya ileterek Paris'e gider ve raporun yayınlanmasıyla ilgili girişimlerde bulunur.¹²

Nihat Reşat Bey tereddüt etmeden Paris'e gider. Osmanlı azınlıklarının propagandalarını çürütmek üzere İtilaf Devletleri'nin Yunan işgali ile ilgili raporunu ve aynı zamanda Yunanlıların İzmir ve çevresinde yaptıkları mezalimi anlatan "**LES GRECS A SMIRNE - Nouveaux Temoignages Sur Leur Atrocités**" başlıklı kitabı yayınlar. Fransızca olarak beşbin adet basılan bu kitabı barış konferansı delegelerine, siyasi meselelerle ilgisi olan herkese, gazetecilere, İngiltere ve Fransa Millet Meclislerine ve Senatolarına dağıtır.^{12,16,26} Kitaba Aydın ilinde Türk'lerin Hıristiyan'lardan oldukça fazla olduğunu gösteren bir grafik ekler. İşgale uğrayan bölgedeki halkın sadece beşte birlik kısmının Hıristiyan olduğunu delillerle gösterir. 65 sayfadan oluşan bu eserde orjinal raporlar ve mektuplar da vardır.¹²

Nihat Reşat Bey, çalışmalarına daha iyi bir şekilde devam edebilmek amacıyla, bir Türk dostu olan Fransa Milli Eğitim Bakanı De Monzie'nin yardımlarıyla Paris'in işlek bir semtinde bir istihbarat bürosu kurar. Kurduğu büroda onbeş günde bir çıkan **Echo de l'Orient** adında bir dergi yayınlamaya başlar.^{11,12,16} Hint Hilafet Komitesi üyeleri ile temasa geçerek, milli mücadeleyi ve tezlerini Londra'da savunma imkanı sağlar.^{11,16}

Ankara hükümeti de Nihat Reşat Bey'in çalışmalarını yakından takip etmektedir. 1920-1921'de Londra'ya gönderilen heyete müşavir olarak atanır.^{11,12,15,16}

Kurtuluş Savaşı'nın ilk evrelerinde kazanılan başarıların batılı devletleri bir anlaşma zemini aramaya zorlaması sonucunda, 21 Şubat-12 Mart 1921 tarihlerinde Londra'da düzenlenen konferansa İstanbul ve Ankara hükümetleri ayrı ayrı davet edilmişlerdir.²⁷ Nihat Reşat Bey'in de Anadolu delege heyetinde yer aldığı^{1,12} Birinci Londra Konferansı'nda, yaşlı ve hasta olması nedeniyle konferans

başkanı Lloyd George tarafından ilk söz İstanbul Hükümeti delegasyonu başkanı olan Tevfik Paşa'ya verilir. Tevfik Paşa da: "Söz asıl milletvekillerine aittir. Binaenaleyh Anadolu Heyetine söz verilmesini teklif ve rica ederim." diyerek sözü Ankara heyetine bırakır. Bunun üzerine Anadolu heyeti adına Nihat Reşat Bey kürsüye çıkarak konuşmaya başlar. Etkileyici ifade tarzı kongreye katılanları etkilemiştir. Konuşması bitince Fransa Heyeti Başkanı Aristidi Brian, Nihat Reşat Bey'e "Sizi tebrik ederim. Bu gün memleketiniz için tarihi bir görev yerine getirdiniz. Sizi dinlerken heyetinizin Fransa'dan bir uzman aldığını zannemiştim. Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim" der.¹²

İkinci Londra Konferansı'nda (Nisan-Mayıs 1921) da Ankara delegasyonunda da görev alır.¹Bir kaç ay sonra Bekir Sami Bey Paris'e gelerek Nihat Reşat Bey'e Mustafa Kemal Paşa'nın özel bir mektubunu iletir. Mektupta, Türkiye-Suriye sınırının belirlenmesi, Fransa'nın işgal ettiği yerlerden çekilmesi ve Fransa ile barış anlaşması imzalanması konusunda girişimlerde bulunması hususunda yetki verildiği yazılmaktadır. Nihat Reşat Bey Fransa Dışişleri Bakanı Briand'tan randevu alır. Bekir Sami Bey, Fransa Dışişleri bakanıyla altı kez görüşür. Bu görüşmelerin hepsine, resmi bir sıfatı olmamakla birlikte Nihat Reşat Bey de katılır. Bu görüşmeler neticesinde, Fransa'nın Güneydoğu Anadolu'dan çekilmesiyle ilgili anlaşma taslağı hazırlanır.^{11,16} Uzun müzakereler neticesinde 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara İtilafnamesi imzalanır ve Fransızlar Güneydoğu Anadolu'dan çekilirler.²⁸

Türkiye Büyük Millet Meclisi dışişleri komisyonu başkanı Celalettin Arif Bey'in, Fransa eski cumhurbaşkanı ve senato başkanı Poincare ile görüşmesini de Dr. Nihat Reşat Belger sağlar. Aleyhimize Yunan tezini savunan ve İngiltere hükümeti üzerine baskı yapan Canteberry Başpiskoposu ile görüşerek Türk davasının meşruiyetini anlatır. Londra'ya gelerek Avam Kamarası'nda konferans veren Yunan Başbakanı Venizelos'tan iki hafta sonra aynı kürsüye çıkarak Misak-ı Milli'yi anlatır ve Venizelos'un iddialarını belgeler ve delillerle çürütür.^{11,15,16} Atatürk tarafından 1922 tarihinde İngiliz

hükümetiyle bir anlaşma zemini aramak üzere görevli olarak Londra'ya gönderilen Fethi Bey'e de müşavirlik yapar.¹²

Dr. Nihat Reşat Belger, 1922 yılında Lozan Konferansı'na, Türk Heyetinde siyasi müşavir ve Paris basın temsilcisi olarak katılır.^{1,29} Dr. Nihat Reşat Bey, Lozan Konferansı görüşmelerinin ikinci bölümüne basın ve istihbarat müdürü sıfatıyla katılır.¹⁷

24 Temmuz 1923 tarihinde barışın imzalanmasından sonra Lozan heyeti ile birlikte Ankara'ya dönen Nihat Reşat Bey'e Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü teklif edilir; ancak kendisi bu görevi kabul etmez. "Artık memleketimde hekim olarak çalışmak istiyorum, 1919'da Gureba Hastanesi'nin Dahiliye şefi idim, beni o vazifeme iade ediniz." der. Sağlık Bakanlığı'ndan şu cevabı alır: "Siz Paris ve Londra'da dolaşırken biz oraya başkasını tayin ettik." "...Paris ve Londra'da dolaşırken.." ifadesinden rahatsız olan Nihat Reşat, "Yine oralara gideyim bari.." diyerek kırılgan bir şekilde Paris'e döner. 1936 yılında Atatürk onu hatırlayana kadar yurtdışında kalır ve hekim olarak çalışır.¹⁶

■ NİHAT REŞAT BELGER'İN HİDROKLİMATOLOJİ KÜRSÜSÜNÜ TESİSİ VE 1950'YE KADAR HOCA OLARAK TÜRK TIBBINA KATKILARI

Nihat Reşat Bey, kendi ifadesi ile "Atatürk'ün kendisini hatırladığı 1936 yılına kadar" mesleğini ve yaşamını yurt dışında sürdürür. 1936 yılında Atatürk'ün emriyle Yalova Kaplıcalarının sorumluluğuna getirilmesi ile Türkiye'ye döner. 21 Ocak 1938 tarihinde vücudundaki kaşıntılar nedeniyle Yalova'ya kaplıca tedavisi olmaya gelen Atatürk'e ilk kez siroz teşhisini koyan Nihat Reşat Belger, Atatürk'ün ölümüne kadar Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp'le birlikte sürekli hekimi olarak Atatürk'ün tedavisine katkıda bulunur.^{18,30,31}

Atatürk'ün 15 Eylül 1938 tarihinde vasiyetini düzenlemesi sürecinde verdiği emir uyarınca, Bakanlar Kurulu kararıyla, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Hidroloji ve Klimatoloji kürsüsü kurulması hükme bağlanır ve başına Dr. Nihat Reşat Belger profesör olarak atanır.^{6,7}

Nihat Reşat BELGER

Tek bir odadan ibaret olan Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü, hastaların ayakta ve yatılarak tedavilerinin yürütüldüğü poliklinik ve yataklı klinikten yoksundur.³² Bu durumun düzeltilmesi ve yetersiz olan ders saatlerinin artırılması için Nihat Reşat Belger Tıp Fakültesi Dekanlığı'na başvurur. Nihat Reşat Belger'in isteği, Cerrahpaşa'daki poliklinik çalışmalarıyla kısmen gerçekleşmiş olur. Ayrıca, haftada bir saat olan Hidroloji ve Klimatoloji ders saatleri artırılarak haftada iki saate çıkarılır. Hidroloji ve Klimatoloji kürsüsüne ilk asistan, kürsünün kuruluşundan sekiz yılı aşkın bir süre sonra alınır.³³ 14.05.1950 tarihinde yapılan seçimlerde Demokrat Parti'den İstanbul Milletvekili seçilen Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, kürsüdeki görevinden ayrılır.^{6,7}

Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, 1938-1950 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesindeki profesörlüğü süresince eğitim çalışmalarının yanı sıra bilimsel çalışmalarını da sürdürür. Bu süre zarfında lekeli humma aşısı, karaciğer-mide-barsak hastalıkları, kardiyopatiler, milkman sendromu, beslenme bozuklukları, tüberküloz ve klimoterapi, Anadolu Kaplıcaları ile Yalova ve Bursa kaplıcaları ve termalizm gibi çeşitli konularda yayınlar yapmıştır.³³

■ NİHAT REŞAT BELGER'İN SAĞLIK BAKANI OLARAK YAPTIKLARI VE 1950'DEN SONRAKİ SİYASİ HAYATI

Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçiş sürecinde, 14 Mayıs 1950 tarihinde ilk çok partili ve gizli oy açık sayım usulüne göre yapılan seçimlerde Prof.Dr.Nihat Reşat Belger Demokrat Partiden

aday olarak İstanbul Milletvekili seçilir ve 18.05.1950 tarihinde İstanbul Tıp Fakültesi'ndeki görevinden ayrılır.^{7,34}

Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak görev alan Prof. Belger kabinedeki bakanlar arasında en tanınmış isimlerden birisidir. Yapılan yorumlarda, Sağlık Bakanı olarak güven verici bir isim olduğu yönünde değerlendirmeler yer almaktadır.³⁵

Bakan olarak göreve başladığı ilk günlerde sağlık politikasıyla ilgili görüşlerini almak amacıyla, meclisteki tüm partilere mensup doktor milletvekillerini davet ederek bir toplantı düzenler.³⁶ Bu toplantıdan edindiği izlenimler ve değerlendirmeler ışığında, önceki cumhuriyet hükümetlerinin sağlık ve sosyal yardım hizmetleri konusundaki çalışmaları ve politikalarını da dikkate alarak, Bakanlığının programını ve hizmetlerdeki öncelikleri belirlemeye çalışır.

19 Eylül 1950 tarihinde, emekliye ayrılan müsteşarın yerine seçtiği Hıfzısıhha Enstitüsü Müdürü Niyazi Erzin'in beş gün süren ısrarlarına rağmen müsteşar olarak atanmaması üzerine istifaya eder. Bir bakanın müsteşarını ve mesai arkadaşlarını serbestçe seçmeye hakkı olduğunu ve istifasının nedeninin tamamen bir prensip meselesi olduğunu açıklar.^{37,38}

Daha sonraki siyasi hayatına İstanbul Milletvekili ve 1950'den itibaren Kızılay başkanı olarak devam eder. 1951 de Kızılay ve Kızıllaç Birliği ikinci başkanı seçilir ve ilerleyen zamanlarda İtalyan Hastanesi'nde çalışmaya başlar.^{1,39,40}

1953 yılında Kızılay Kongresinde Dr. Nihat Reşat Belger tarafından verilen bir önerge ile Kızılay tüzüğüne "kan yardımı ile kan türevlerini sağlayacak teşkilat kurma" hükmü konur. Böylece Dr. Nihat Reşat Belger Türkiye'de kan bankası kurulmasını sağlamış olur.⁴¹

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra kurucu meclis üyesi olarak görev yapmıştır. Bu görevde iken 1961 yılında 29 Eylül'ü 30 Eylül'e bağlayan gece hayata gözlerini yummuş ve İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen cenaze töreninden sonra Üsküdar'da Özbekler Tekkesi'ndeki aile kabristanına defnedilmiştir.⁴²⁻⁴⁴

KAYNAKLAR

1. Nihat Reşat Belger. Hal Tercümem, İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.
2. Bedi N. Şehsuvaroğlu. Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, Hidroklimatoloji Yıllığı 2. (Kasım 1962), p.1
3. Fethi Erden: Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, Türk Hekimleri Biyografisi. İstanbul 1948, p.48-49
4. Adil Öner: Nihat Reşat Belger, Yeşilay. Sayı 356. (Ağustos 1962), p.4.
5. Belger, Nihat Reşat, Türk Ansiklopedisi. Cilt 6, Ankara 1953, p.67-68.
6. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası
7. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.
8. Nihat Reşat Belger. Açış Dersi, Üniversite Konferansları. (1939-1940), p:313-333.
9. Edip Kızıldağı. Prof.Dr. Nihat Reşat Belger'in anıları, Dirim Dergisi. Sayı:56, (1981), p. 171-173.
10. Reşat Ekrem Koçu. Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı, Cumhuriyet Gazetesi, 4.10.1961,p.2.
11. Rengin Dramur. 50 Türk Hekimi Biyografyası. İstanbul 2003. p.50.
12. Ahmet Bedevi Kuran. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri. İstanbul 1959
13. Nihat Reşat Belger. Tahsil hayatımda elde etmeye muvaffak olduğum ilmi ünvanlar, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.
14. İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.
15. Arslan Terzioğlu. Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in Bir Hekim ve Diplomat Olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne Hizmetleri,Türk Tıp Tarihi Yıllığı IV. İstanbul 1997,p.86.
16. Reşat Ekrem Koçu. Diplomat Belger. Cumhuriyet Gazetesi. 5 Ekim 1961. p.2.
17. Nihat Reşat Belger. Yahya Kemal'in Hastalığı. Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası. İstanbul (1959), p.117.
18. Ruşen Eşref Üneydin. Atatürk'ün Hastalığı Prof.Dr. Nihat Reşat Belgerle Mülakat. Ankara 1959, p.6.
19. Cenk Reyhan. Prens Sabahattin, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. C.1, Edit Mehmet Ö. Alkan, , İstanbul (2003) p.146-151.
20. Erdal Aydoğan, İsmail Eyüpoğlu. Bahaettin Şakir Bey'in bıraktığı vesikalara göre İttihat ve Terakki. Ankara 2004, p.416.
21. Suavi Aydın. İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet İki Ayrı Siyaset, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), p.117-128.
22. Kaan Durukan. Türk Liberalizminin Kökenleri. Yeni Osmanlı Düşüncesi, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), p. 143-155.
23. Ahmet Bedevi Kuran. İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler. İstanbul.1945, p. 270
24. Paris Barış Konferansı, Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi. C.15, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, p.485-486.
25. Kurtuluş Savaşı, Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi. C.12, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, p.68
26. Nadire Berker-Selim Yalçın. Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü-Osman Cevdet Çubukçu. (2003), p.158.
27. Londra Konferansı, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C.14, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, p.7539.
28. Ankara İtilafnamesi, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. C.2.; Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, p.639.
29. Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan. Lozan Gelişmeleri, Yaşayan Lozan. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, p.40.
30. Eren Akçiçek. Atatürk'ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü. yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul 2000, p.179.
31. Bedi N. Şehsuvaroğlu. Atatürk'ün Sağlık Hayatı. İstanbul 1981, p.17.
32. Nurten Özer: Sözlü kaynak, (Mayıs 2004).
33. Nurten Özer: Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dünü, Bugünü, Yarını. İstanbul 1985, p.14.
34. Haberler, İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası. Sayı 3, (1950), p.439
35. Altan Öymen Değişim Yılları. İstanbul 2004, p.453.
36. Sağlık Bakanı Dün Bir Toplantı Yaptı, Son-posta Gazetesi. 26 Mayıs1950, p. 1, 5
37. Dr. Nihat Reşat'ın Beyanatı-İstifamın Sebebi Prensip Meselesidir,Akşam Gazetesi. 22 Eylül 1950,
38. Nihat Reşat Belger İstifa Sebebinin Açıklıyor, Cumhuriyet Gazetesi. 09 Aralık 1959.
39. Göçmenlerimize Amerikan Yardımı, Hürriyet Gazetesi. 07 Kasım 1951
40. Nihat Reşat Belger Kızıl Haç İkinci Reisi Oldu, Vatan Gazetesi. 11 Mayıs 1951.
41. kizilay.org.tr/channels/1.asp?id=114. (9.03.2005).
42. Ölenler, Dirim. Kasım-Aralık (1961), sayı 11-12, p.376.
43. Kayıplarımız Tıp Yolunda Yılbaşı. 1962, p.46-47.
44. "Nihat Reşat'ın Cenazesi Yarın Kaldırılacak, Cumhuriyet. 01 Ekim 1961, p.1,5.